

*Bazı Gazetelerimizde 1973 Türkiye Büyük Millet
Meclis Başkanlığı Seçimlerine Verilen Önem: İçerik
Çözümlemesi ile Yaklaşım*

Dr. Oya Tokgöz

I - Kitle Haberleşmesi Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi ve Uygulanması

Haberleşme süreci, - kişilerarasında olduğu gibi uluslararası düzeye kadar toplumsal etkileşiminin en can alıcı kısmını oluşturmaktadır. Kümeler; kurumlar kuruluşlar, örgütler, aileden ulusa kadar hep haberleşme yoluyla var olabilmekte, haberleşme bağlantısı bozulduğu ölçüde de varlıklarını sürdürememektedirler. Bu bakımdan, incelenmeye değer olan pek çok toplumsal gerçeğin de haberleşme süreci içinde saklı bulunduğu kendini açık seçik olarak her zaman bize gösterebilmektedir.

Haberleşme önemi dolayısıyla, bugün üzerinde en çok durulan bir toplumsal süreçtir. Üç temel etken ise haberleşmeyi oluşturmaktadır. Bunları kaynak veya, gönderen haberleşme mesajını ulaştırın kanal ve alıcı olarak sıralayabiliriz. Bugün, kitle haberleşme aracı adı verilen araçlar, çeşitli kaynaklardan aldıkları haberleşme mesajlarını kitlelere (alıcılara) ulaştırma görevini yerine getirmek bakımından bütün güçleriyle çalışmaktadırlar.

Aslında, haberleşmeyi haberleşme yapan iletilen mesajdır ve mesajın içeriğidir. Mesajın taşıdığı anlam ve önemi, iletiliş şekline göre toplumsal gerçeklerin kitlelerce anlaşılıp algılanabilmesine yol açmaktadır. Mesaj ne kadar açık, sade ve kaynaktan çıktığı gibi aslına sadık olarak verilirse, haberleşme süreci iyi bir şekilde işleyebilmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi haberleşmeyi haberleşme yapan akan mesajlardır. Yalnız, bunlar insan davranışının göstergesi olduklarından, insanlar

üzerinde ne gibi bir etkide bulunacakları, nasıl bir tepki ile karşılanacakları da haberleşme süreci bakımından önemli olmaktadır. İçerik çözümlemesi (content analysis) de şu şekil araştırmaların temelini teşkil etmektedir. (1)

1. 1 İçerik Çözümlemesinin Çeşitli Tanımları

Bir tanıma göre, «İçerik çözümlemesi, haberleşmenin içeriği hakkında tündengelim yapabilmek bakımından, temelini oluşturan çok geniş kapsamlı sorunları incelemek için, özellikle geliştirilmiş bulunan çok amaçlı bir araştırma yöntemidir.» (2) Bu tanım zamanla, uygulanan teknikler ve yöntemin yeni sorunlara ve malzemelere uygulanması ölçüsünde değişiklik geçirmiştir.

A. Kaplan 1943 yılında, «içerik çözümlemesi, siyaset mantık için istatistiksel olarak kelimelerin kullanılmasıdır» tanımlamasını vermiştir. (3) Bernard Berelson 1952 yılında daha farklı bir tanımlama yapmıştır: «İçerik çözümlemesi, açık haberleşme içeriğini objektif, sistematik olarak, ayrıca nicelik bakımından tanımlayan bir araştırma tekniğidir.» (4) Barcus, - (5) 1959'da doktora tezinde, içerik çözümlemesinin haberleşme mesajlarının bilimsel olarak incelenmesini kastettiğini, yani bilimsel bir yöntem olduğunu söylemiştir. 1964 yılında Stone ise, (6) «içerik çözümlemesi, - özel referansların, tutumların veya temaların bir mesaja veya belgenin içindekilere nüfuz bakımından, nisbi kapsamını tahmin edebilmek için herhangi bir kuralı gösterir» tanımlamasını kullanmıştır.

Verilen tanımlamalardan içerik çözümlemesinin ortak özellikleri olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunları, objektiflik, sistematik olması, genellik olarak sıralamak mümkündür. Bu ortak özellikler, yalnız içerik çözümlemesi

(1) İlk içerik çözümlemesi uygulaması Türkiye'de Prof. Dr. Nermin Abadan—Unat tarafından yapılmıştır. Nermin Abadan, «Cumhuriyet ve Ulus Gazeteleri Hakkında Muhteva Analizi» SBF Dergisi, cilt XVI, Haziran 1961, No: 2, s. 93—118.

(2) Ole H. Holsti, «Content Analysis» Gardner Lindzey ve Eliot Aronson (der.) The Handbook of Social Psychology, 2. baskı, (Addison - Wesley, 1968, 2. cilt) s. 597.

(3) A. Kaplan, «Content Analysis and the Theory of Signs» Philosophy of Science 1943, 10; (s. 230—257.)

(4) Bernard Berelson, - Content Analysis in Communication Research, (Glencoe, Illinois: The Free Press, 1952).

(5) Francis F. Barcus, - Communications Content: Analysis of the Research 1900 - 1958 - un - published ph. d. thesis 1959 University of Illinois.

(6) P.J. Stone, - An Introduction to the General Inquirer: A Computer System for the Study of Spoken and Written Material, Harvard University Simulmatics Corporation 1964 (mimeo.)

bakımından değil, ayrıca bütün bilimsel incelemeler için de ortaktırlar. Bu bakımdan,» «içerik çözümlemesi, bilimsel araştırma ilkelerinin haberleşme içeriğinin incelenmesine uygulanmasıdır». diyebiliriz. (7)

Bunun yanında, objektiflik, sistematik olması. genellik özelliklerinden başka içerik çözümlemesi için nicelik ve nitelikleri üzerinde durulmuştur.

Nicelik içerik çözümlemesinin en önemli özelliği olarak kabul edilmekle beraber, tanımlanması üzerinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. (8)

Nicelik, nitelik çözümlemesi tartışması bir yana (9) son gelişmeler içerik çözümlemesi bakımından daha geniş bir tanımlama yapılması gereği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu bakımdan, Holsti «içerik çözümlemesi, sistematik ve objektif olarak mesajların belirli özelliklerini tanımlayabilmek yönünden tüm-dengelim yapabilmek için kullanılan herhangi bir tekniktir» tanımlamasını uygun bulmaktadır. (10)

1.2 Kitle Haberleşmesi Araştırmalarında İçerik Çözümlemesinin Uygulandığı Alanlar

İçerik çözümlemesi, daima haberleşme mesajı üzerinde uygulanmakla beraber, aynı zamanda, haberleşme sürecini meydana getiren diğer etkenler hakkında bazı soruları cevaplandırması gerekmektedir. Belki, bunu Harold Lasswell'in «kim kime, nasıl ve hangi etki ile ne dedi?» sorularına, bir de «niçin?» sorusunu ekleyerek göstermek daha uygun olacaktır. Bu yolda bizi, içerik çözümlemesi uygulanarak yapılan araştırmaları üç ana başlık altında toplamaya götürebilmektedir:

- (i) mesajın özelliklerini tavsir etme
- (ii) mesajın nedenleri veya geçmişi
- (iii) haberleşmenin etkileri bakımından varsayımlar deneme ve tüm-dengelim yapabilme.

Mesajın özelliklerini tasvir edebilmek için inceleme yoluyla, kaynağın ne demek istediği veya mesajın alıcılara ne vermek istediği, yani genellikle

(7) Holsti, *op cit.* S. 598.

(8) *Ibid.*

(9) Nicelik ve nitelik içerik çözümlemesi hakkında kuramsal ayrıntılı bilgi için: Alexander L. George, «Quantitative and Qualitative Approaches to Content Analysis» Ithael de Sola Pool (der.) *Trends in Content Analysis* (Urbana: University of Illinois Press, 1959) s. 7—32. Nicelik ve nitelik içerik çözümlemesinin bir örnek olaya uygulanması için: Belgique, 1965, *presse, radio et télévision aux prises avec les élections*, (Bruxelles: Université Libre de Bruxelles, 1968).

(10) Holsti, *op cit.*, S. 601.

«ne, nasıl, kime» soruları üzerinde durulmaktadır. (11) Mesajın nedenleri veya geçmişi bakımından yapılan araştırmalarda ise, «niçin ve kime» soruları bulunabildiği gibi, genellikle verici üzerinden hareket edildiğinde, içerik verileri dolaylı ve dolaysız olarak kıyaslanabilmektedir. (12) Haberleşmenin etkileri bakımından sorulan soru «hangi veya ne gibi etkileri olduğu» yani mesajına alıcının tutumunu gösterebilmeyi cevaplamayı amaçlamaktadır. (13)

İçerik çözümlemesinin geçmişi, 1790'a kadar dayanmaktadır. Bugüne kadar çok çeşitli araştırmalarda kullanılmış, çeşitli uygulamalar geçirmiştir. Günümüzde ise içerik çözümlemesinin kullanıldığı alanlar ve malzemeler genişlemekte, kuramsal ve metodolojik sorulara ağırlık verilmekte, varsayımların denenmesiyle tasviri araştırmalar yanında önde gelmekte, toplumsal araştırmaların diğer teknikleri ile birlikte kullanılmakta, hattâ içerik çözümlemesi bilgisayar yoluyla bile gerçekleştirilmektedir. (14)

Günümüzde yapılagelmekte olan içerik çözümlemesi araştırmalarını Krippendorf üç kuramsal model içinde incelemektedir. Aslında, bu modeller daha önce üç ana başlık altında topladığımız araştırmaları, kuramsal bir çerçevede içinde incelemeyi hedef almaktadır. Bu modelleri, yine daha önce sıraladığımız üç ana başlığa dönerek, şöyle sıralayabiliriz: (15)

(i) birlikçi model (association model): mesajın özelliklerini tasvir etmek amacını gütmektedir.

(ii) konuşma modeli (discourse model) mesajın nedenleri veya geçmişini anlatmayı amaçlamaktadır.

(iii) haberleşme modeli (communication model) haberleşmenin etkileri bakımından varsayımlar deneme ve tümdengelim yapabilme üzerinde durmaktadır.

Bu modelleri sıralarken, Krippendorf, «birlikçi model, içeriği, gözlenen değişkenler arasında istatistiksel bağıntılar olarak tasarlar... Konuşma modeli ise, içeriği dile ait referanslar olarak kabul eder, bunları tanımlar ve kapsamalarını belirler... Haberleşme modelinde, dinamik, karşılıklı etkileme

(11) Klaus Krippendorf, «Models and Messages: «Three Prototypes», George Gerbner, Ole H. Holsti, Klaus Krippendorf, William J. Paisley and Philip J. Stone (der). *The Analysis of Communication Content: Developments in Scientific Theories and Computer Techniques* (New York: John Wiley and Sons, 1969) s. 69 ve devamı.

(12) *Ibid.*

(13) *Ibid.*, s. 90 ve devamı.

(14) Holsti, *op. cit.*, s. 607—609.

(15) Krippendorf, *op. cit.*

sistemi içinde, içeriğindenetim süreçleri bakımından acık hale gelmesi üzerinde durulur» şeklinde tanımlar vermektedir. Krippendorf'un kuramsal yaklaşımı bir yana, günümüzde kitle haberleşme araştırmalarında, bütün toplumsal araştırmalarda olduğu gibi, içerik çözümlemesinden büyük ölçüde yararlanılmaktadır.

Özellikle, - A.B.D'de 1930'lardan itibaren yapılan kitle haberleşmesi araştırmalarında, içerik çözümlemesi yolu ile önceleri, basın, sonra radyo ve televizyonun içeriğinin çeşitli yönleri incelenme yoluna gidilmiştir. Günlük gazeteler, haftalık dergiler, gazeteler, resimli romanlar, seçim kampanyasında kitle haberleşme araçları, sinema, radyo, televizyon hep incelenme konusu olmuştur.(16) Daha başka deyişle, ilk incelenen «mesajın özellikleri»dir. Krippendorf'un birlikçi model yaklaşımı içinde yer alan bu çalışmalar arasında, gazetelerde yer alan çeşitli siyasal semboller, (17) sansasyon, (18) gazetelerin okunabilirliği yönünden (19) olanları sayabiliriz. Daha önce anılan iki kuramsal modele göre gerçekleştirilen araştırmalar arasında konuşma modeli için Osgood, Saporta ve Nunnally'nin, Collete Piault'un ve Shneidman'ın incelemeleri, (20) haberleşme modeli için ise North ile Elihu

(16) Holsti, *op cit.*, s. 613 ve devamı.

(17) Ithaiel de Sola Pool, Harold D. Lasswell and Daniel Lerner, «The Prestige Papers: A Survey of Their Editorials», Hoover Institute Studies, Series C, Symbols: Number 2, Stanford California; Stanford University Press, 1952; Ithaiel de Sola Pool, Harold D. Lasswell, and Daniel Lerner, «Symbols of Democracy», Hoover Institute Studies, Series C, Symbols: Number 4, Stanford: California: Stanford University Press, 1952; Ithaiel de Sola Pool, Harold D. Lasswell and Daniel Lerner, «Symbols of Internationalism», - Hoover Institute Studies, Series C, Number 3. Stanford, California; Stanford University Press, 1951.

(18) Percy Tannembaum, Melvin Lynch, «Sensationalism: The Concept and Its Measurement» *Journalism Quarterly* 37 (s. 381—392).

(19) Bu konuda bilimsel yayımlar hakkında fazla bilgi için; Oya Tokgöz, «Günümüzde Gazeteler ve Gazete Okuma», SBF Dergisi, - cilt XVIII, No: 3—4, Ankara 1975, s. 85—95.

(20) Charles Osgood, Sol Saporta, and Jim C. Nunnally, «Evaluative Assertion Analysis» *Litera*, (3: 47—102, 1956) : Colette Piault, «A Methodological Investigation of Content Analysis Using Electronic Computers for Data Processing, Dell Hymes (der.) *The Use of Computers in Anthropology*, (The Hague: Mouton, 1965) s. 273—293. Edwin Shneidman, «The Logic of Politics», Leon Aronsand, Mark A. May (der). *Television and - Human Behavior*, (New York: Appleton - Century Crofts, 1963) s. 178—179.

Katz ve arkadaşlarının çalışmaları (21) bulunmaktadır.

II - Seçim Kampanyalarında Kitle Haberleşme Araçlarının İçerik Çözümlemesi Yoluyla İncelenmesi Yaklaşımı

İçerik çözümlemesi, uzun yıllardan beri seçim kampanyalarında kitle haberleşme araçlarının verdikleri üzerinde yargıya varabilmek bakımından kullanılmaktadır. Bu bakımdan yapılmış bulunan incelemelerin sayısı ise oldukça kabarıktır. Yalnız, özellikle, son yıllarda 1965 Belçika seçimlerinde basın, radyo ve televizyonun kampanya sırasında ilettikleri mesajların özelliklerini inceleme yönünden yapılan araştırma, belki bu yönden yapılanların en ayrıntılı ve kapsamlısıdır.

Université libre de Bruxelles tarafından gerçekleştirilen anılan içerik çözümlemesi çalışmasında, hem nicelik hem de nitelik yönünden basın, radyo ve televizyon haberleri içerik çözümlemesiyle incelenmiştir. Çok titiz, ayrıntılı ve kapsamlı olarak yapılan incelemede, bütün Belçika'da çıkan gazeteler günlük olsun haftalık olsun - radyo ve televizyon haberleri ile seçimler hakkındaki radyo ve televizyon programları ele alınmıştır. Bu şekilde, seçim kampanyası hakkında iletilen mesajların özellikleri yönünden ayrıntılı bilgiler elde edilebilmiştir. (22)

Aslında, Krippendorf'un birlikçi modeline uygun olarak gerçekleştirilen Belçika araştırmasında nicelik ve nitelik içerik çözümlemesi bakımından bazı standartlar da getirilmiştir denilebilir. Özellikle, mesajların nicelik ve niteliklerinin nasıl içerik çözümlenmesiyle inceleneceği, nedenleri ve yararları üzerinde de durulmuştur. Bunun yanında, çıkan sonuçlar ve öneriler ilerde yapılacak araştırmalar yönünden varsayımlar kurabilmek için, geniş ve kapsamlı bilgi hazinesi oluşturmuştur.

III - 1973 Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Seçimleri Bakımından Bazı Gazetelerimiz Yönünden İçerik Çözümlemesi Denemesi

Belçika yöntemi temel alınarak, seçim kampanyası gibi çok karmaşık ve hareketli bir dönem olmayan, seçim sonrası yapılan başkanlık seçimleri

(21) Robert North, - Ole R. Holsti, M. George Zaniovich and Dina A. Zinnes, *Handbook with Applications for the Study of International Crisis* (Evanston Illinois, Northwestern University, 1963).

Elihu Katz, Michael Gurewitch, Brenda Danet and Tsiyona Peled, «Petitions and Prayers A Content Analysis of Persuasive Appeals» Chicago; Illinois, University of Chicago, 1967) teksir.

(22) *Belgique 1965, op. cit.*

üzerinde içerik çözümlemesi yapılmıştır. (23) Bunun nedeni ise, seçim kampanyası sırasında yoğunlaşan haber verme isteminin devam edip etmediğini görebilme ve ayrılan yerin kapsamı ile önemini belirleyebilmedir. Her iki seçim bakımından da hem nicelik hem de nitelik içerik çözümlemesine başvurulmuştur.

Nicelik içerik çözümlemesi için, Belçika yönteminde olduğu gibi, önce gazetenin birinci sayfasının eni ve boyu ölçülmüştür. Çıkan sayılar sayfa sayısı ile çarpılarak gazetenin basılı yüzünün toplamı bulunmuştur. (24) Bundan sonra, meclis başkanlığı seçimine ait haberin kapladığı alan ile hangi sayfada ilk olarak yer aldığı, devam ediyorsa hangi sayfada devam ettiği, kapladığı alan belirlenmiştir. Son aşama ise, bu tür haberin gazetenin hangi sayfasında yer alıyorsa, bu sayfaya göre ne kadar yer kapladığını yüzde ile ifade etmedir.

Nitelik içerik çözümlemesi bakımından yine Belçika yönteminde olduğu gibi, en çok adı geçen, yıldızlaşan politikacılar ele alınmıştır. Hatırlanacağı gibi, 1973 Meclis Başkanlığı seçimleri uzun sürdüğü için, en sonunda Kemal Güven seçilene kadar, pek çok aday nitelik çözümlemesi yönünden önemli olmuştur. Bu bakımdan, nitelik çözümlemesi yapılırken, haftalar yönünden yıldızlaşan adaylar üzerinde durulmuştur.

(23) 1973 Türk Genel seçimleri seçim kampanyasının resmi propaganda süresi içinde yazar. doçentlik tezi için panel yöntemiyle özellikle televizyonun kadının siyasallaşmasına etkisini ölçebilmek için iki alan araştırması yapmıştır. Televizyon, radyo, basından seçmenlerin haber alma bakımından yararlanmalarını ortaya çıkaran iki alan araştırmasını tamamlamak bakımından, yazar her üç kitle haberleşme aracının haber verme işlevini de belirlemek istemiştir. Radyo ve televizyon haberleri ve programları çok kısa ve süreleri kampanya sırasında hep aynı kaldığından, bunlar üzerinde nicelik ve nitelik içerik çözümlemesi yapılmamış, fakat araştırmanın yapıldığı kentte en çok okunduğu belirlenen gazeteler üzerinde nicelik ve nitelik içerik çözümlemesi uygulanmıştır. Bu şekilde seçim öncesi ulaştırılmak istenilen mesajların özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

(24) Belçika yönteminde gazetenin basılı yüzünün toplamı bulunduğundan sonra, ikinci aşamada bundan reklamlara ayrılan yüzey düşülmekte, üçüncü aşamada ise seçim haberlerine ayrılan yüzey hesaplanıp, reklamlara ayrılan yüzeyin düşüldüğü basılı yüzeyden çıkarılarak, kapladığı alan hesaplanmaktadır.

3. 1 1973 Genel Seçiminden Sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinde Durum

14 Ekim 1973'te yapılan seçimden sonra, siyasal iktidara adaylığını koymuş bulunan 8 siyasal partinin (Adalet Partisi- Cumhuriyet Halk Partisi, Demokratik Parti, Cumhuriyetçi Güven Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Milli Selamet Partisi, Millet Partisi, Türkiye Birlik Partisi) hiçbirinin, tek başına hükümet kurabilmek için yeterli sayıda oy toplamadığı görülmüştür. Bununla beraber, CHP'nin diğer 7 parti yanında en çok oy toplayan parti olması nedeniyle Cumhurbaşkanı tarafından hükümet kurma görevi önce CHP Genel Başkanına sonrada AP genel Başkanına verilmiştir. Hükümet kurulması çalışmaları yanında, Yüksek Seçim Kurulunca seçildiklerini mazbataları verilen milletvekilleri Ankarada toplanmıştır.

Milletvekillerinin Ankara'da toplanması üzerinde Millet Meclisi 20 Ekim 1973 günü ilk kez toplanmıştır. Meclisin işlerliğini sağlamak bakımından da ilk iş olarak başkanlık seçimine geçilmiştir. Aynı faaliyet TBMM'sinin ikinci kanadı olan Senato'da sürdürülmüştür. Yalnız, başkan seçimi gerek Millet Meclisi'nde gerekse Senato'da uzun sürmüş, her iki organın başkanı, ancak siyasal parti Başkanlarının Meclis Başkanlığı üzerinde adaylar bakımından uyuşmaları ile seçilebilmiştir. (25) Hükümet kurulma işlemi de, ancak TBMM'nin her iki kanadının başkanı seçimi sonuçlandıktan sonra gerçekleşebilmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi, 1973'te TBMM'de Başkanlığı ve Senato Başkanlığı seçimleri uzun sürdüğünden, bu konu uzun süre kamu oyu-

(25) 14 Ekim 1973. genel seçimi Türkiye için 1969 genel seçiminden sonra ortaya çıkan iç ve dış olaylar, 1971—1973 arasındaki iki yıllık Sıkı yönetim uygulaması sonunda, demokratik düzenin işlerliğinin sağlanabilmesi bakımından büyük bir sınav niteliğini taşımıştır. Bununla beraber, ülkede bulunan çok sayıdaki siyasal partinin hiçbirinin tek başına hükümet olabileme yönünde oy toplayamaması, 1961'den sonra olduğu gibi yine koalisyon hükümetleri ile yönetim zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan, 1973 seçiminden sonra hükümet kurulması ile TBMM'de her iki kanadın başkanının seçimi birlikte ele alınmalıdır. 1961'de AP ile CHP arasında yapılan centilmen anlaşması ile Meclis Başkanının CHP'den, Senato Başkanının ise AP'den olması kabul edilmiş, 1965 seçimlerine kadar uygulanmıştır. 1965 ve 1969 genel seçimlerinde AP'nin tek başına hükümet olabilecek oyu toplaması, bu uygulamayı ortadan kaldırmıştır. İşte, 1973'te 1961'e benzer durumun görülmesi üzerine, yine aynı uygulama yürürlüğe konmuş, ayrıca 1975 Kısmi Senato Seçimleri sonunda ortaya çıkan parlamento aritmetiği gereğince, 1975 TBMM Meclis ve Senato Başkanlığı seçimlerinde de uygulanmıştır.

nu ilgilendirmiştir. Ayrıca, genel seçiminin arkasından bütün Türkiye'de mahalli seçimlerin de yapılması. TBMM'nin işlerliğini sağlayacak başkanlık seçimlerinin ikinci plâna itilmesine de neden olmuştur. Bu bakımdan, nicelik içerik çözümlemesi, hem o günleri daha yakından yeniden yaşayabilmemize yardımcı olabileceği gibi hem de durumu tasvir edebilmemize olanak sağlayacaktır.

3.2 *Tercüman ve Cumhuriyet Gazetelerinde 1973 Meclis Başkanlığı Seçimi*

1973 yılında Basın ve İlan Kurumu kayıtlarına göre, tirajı yüksek gazeteler arasında yer alan Cumhuriyet ve Tercüman gazeteleri, 1973 Meclis Başkanı seçimi yönünden üzerinde içerik çözümlemesi yapılmak bakımından seçilmişlerdir. İki gazetenin seçilmesinin nedenlerine gelince, iki gazetenin de Türkiye çapında okunan fikir gazeteleri olma niteliğini taşımaları, ayrıca Cumhuriyet'in siyah-beyaz Tercüman'ın ise offset baskı tekniği ile basılmalarıdır. Her iki gazetede de İstanbul'da kurulmuş gazeteler olmakla beraber, Ankara'da İstanbul'dan gelen matrislere göre basılmaktadırlar. (26)

Nicelik ve nitelik yönünden içerik çözümlemesine geçilmezden önce, her iki gazetenin Meclis Başkanı Seçiminin başlangıcından sonuçlanmasına kadar olan süre içinde sayılarının tamamı olup olmadığına bakılmıştır. Bundan sonra, her iki çözümleme için, birer haftalık süreler ayrılarak gazeteler kümelenmiştir. Ayrıca, Başkan seçiminin sonuçlandığı günden bir gün sonra, bu konudaki haberin her iki gazetede de yer alacağı düşünülerek, bu nüshalar üzerinde de içerik çözümlemesi yapılmıştır.

3. 21 *Nicelik İçerik Çözümlemesi*

Meclis Başkanlığı seçimine ilk kez 23 Ekim 1973 günü geçilmiş, bu bakımdan gazetelerde bu olaya ait haberin 24 Ekim 1973 gününden itibaren yer alacağı varsayılmıştır. Aynı şekilde Meclis Başkanlığına Kars CHP Milletvekili Kemal Güven 18 Aralık 1973 günü seçildiğinden, bu olaya ait haberde 19 Aralık günkü gazetelerde yer almıştır. Dikkat edileceği üzere, Meclis Başkanlığı seçimlerine ait turlar hemen hemen iki aya yakın bir süre devam etmiştir. Bu konudaki haberler ise, gazetelerimize ne ölçüde yansımıştır? Yansıdıysa, ne kadar yer ayrılmış, ne ölçüde önem verilmiştir? Bu soruların cevaplarını bulabilmek için, Tercüman ve Cumhuriyet gazeteleri 24 Ekim- 19 Aralık 1973 günleri arasında taranmış, Meclis Başkanlığı se-

(26) Cumhuriyet ve Tercüman gazeteleri yine İstanbul'dan gelen matrislere göre Ankara'da basılmaktadır. Cumhuriyetin kendi matbaası olmamakla beraber, Tercüman Ankara'da gazetenin de basıldığı offset tesislerine sahip bulunmaktadır.

çiminin kapladığı alan günler itibariyle hesaplanmıştır.

1973 yılı Ekim ayının son haftasında, Cumhuriyet Meclis Başkanlığı seçimine ait habere 24, 25, 26 Ekim günleri yer verirken, Tercüman gazetesinde bu seçime ait haber yalnız 30 Ekim günkü sayıda yer almıştır. Cumhuriyet anılan günlerde birinci sayfasında, sırasıyla bu habere 47 cm², 3.2 cm², 90 cm² (aynı gün yedinci sayfada haberin devamı 108 cm² yer kaplıyordu) yer ayırırken, Tercüman 30 Ekim'de 19.5 cm² (yedinci sayfada 25 cm² yer vermiş) yer ayırmıştır.

Görüleceği üzere ilk hafta bakımından yapılan turları Cumhuriyet, Tercüman'a oranla daha çok haber konusu yapmakta, fakat birinci sayfadan basılı yüzü içinde oranı bulunduğu büyük yer kaplamadığı ortaya çıkmaktadır. (27) Tercüman ise bu seçimi fazla önemsememekte olduğundan, ancak bir kez haber konusu yapmaktadır.

Kasım ayı girdiğinde, Cumhuriyet'in 50. yıl törenleri de hemen hemen tamamlandığından, TBMM'nin işlerliğini sağlayacak seçimlere her iki gazetenin daha çok eğileceği düşünülmüştür. Gerçekten Cumhuriyet 1,2,3 ve 4 Kasım tarihli nüshalarında arka arkaya birinci sayfada Meclis Başkanlığı Seçimine yer ayırmıştır. (28) Tercüman'ın da Cumhuriyet gibi aynı tarihlerde

(27) Her iki gazetenin bir sayfasının basılı yüzünün kapladığı alan genel olarak 2120 cm² civarındadır. Bu sayı sayfa sayısı ile çarpıldığında gazetenin tümünün basılı yüzü hesaplanabilir. Bu şekilde, yukarıda metninde cm² cinsinden verilen haberin kapladığı alan ile bulunduğu sayfanın kapladığı alana göre yüzdesi alındığında, haberin bulunduğu sayfaya göre yüzdesi rahatlıkla bulunabilir. Aynı zamanda, bu içerik çözümlemesi deneme niteliğinde yapıldığından, haberin satır olarak sütun olarak ne kadar yer kapladığı, kaç kelimedenden oluştuğu, ile başlık hariç ne kadar yer kapladığı üzerinde durulmamıştır. Ayrıca, habere ait, onu tamamlayan fotoğrafların kapladığı yer de hesaplama dışında tutulmuştur.

(28) 1 Kasım günü 1. sayfada 105 cm², 2 Kasım günü 110 cm², 3 Kasım günü 90 cm², 4 Kasım günü haber verilmemiş, Meclis Başkanlığı seçimine ait karikatüre 91 cm² yer ayırmıştır.

bu seçime yer verdiği görülmektedir. (29) 6 Kasım 1973 gününe kadar ara verilen Meclis Başkanlığı seçimlerine ait haberlere, 7 Kasım 1973 gününden itibaren yeniden her iki gazetede de raslanılmaktadır.

Cumhuriyet 7 Kasım tarihli nüshasında son sayfasında Meclis Başkanı seçimine 55 cm² yer ayırırken, Tercüman aynı gün haberini 3. sayfasında 22 cm² 7. sayfasında devamı olarak 20. cm² olarak işlemektedir. Cumhuriyet 8 Kasım günü bu tür habere yer vermezken, Tercüman'da gerek birinci sayfasında gerekse 7. sayfasında meclis başkanı seçimine yer ayırmaktadır. (30) 9 Kasım günü ise Cumhuriyet 1. ve 7. sayfasında sırasıyla 230 cm² ve 140 cm² olarak haberini verirken, Tercüman birinci sayfasında 22 cm² 7. sayfasında ise 42 cm² lik bir alanda konuyu işlemektedir. 10 Kasım Atatürk'ün ölüm yıldönümü olduğundan, bu habere yer ayrılmazken, Meclis Başkanlığı seçimine ait haberlere 12 Kasım 1973 gününden itibaren yeniden devam edilmektedir.

Kasım ayının içinde gerek Cumhuriyet gerekse Tercüman gazetelerinde, Meclis Başkanlığı seçimlerine ayrılan yer verilen önem, Ekim ve Kasım ayının başına oranla fazlalık göstermektedir. Özellikle, her iki gazetenin her günkü nüshasında bu habere yer verilmektedir. Hattâ, mahalli seçimler yaklaşmış olsa bile, Meclisteki turların uzaması hakkında kamu oyuna devamlı bilgi verilmekten beri kalınmamaktadır. Örneğin: Tercüman gazetesi 12-18 Kasım 1973 tarihleri arasında her gün hem birinci hem de 7. sayfasında Meclis Başkanlığı seçimlerine yer ayırmıştır. Bu haftanın ortalaması alındığında, haberin kapladığı alan 45-50 cm² civarındadır. Cumhuriyet'in anılan hafta içinde bu habere ayırdığı yer ise 20-30 cm² arasında değişmektedir.

Kasım ayının sonuna doğru 2 Aralık 1973 günü yapılacak olan mahalli seçimler iyice yaklaştığından, Meclis Başkanlığı seçimlerinden çok, mahalli seçimleri hangi partinin kazanacağına daha fazla yer ayrılmaktadır. Bu bakımdan, her iki gazetede de Meclis Başkanlığı seçimine ait haberlere rastlanmakla beraber, haberin gazetelerde yer alma sıklığı ile verilen önem azalış göstermektedir. Ancak, mahalli seçimlerin kesin sonuçları alındıktan sonra, Meclis Başkanlığı seçimleri yine hareketlenmektedir. Her iki gazetede de 9 Aralık 1973'ten itibaren, Meclis Başkanı seçilene kadar olan 10 gün-

(29) 1 Kasım günü 24 cm², 2 Kasım günü 14 cm², 3 Kasım günü 9 cm², 4 Kasım günü ise hiç bu tür haber vermemiştir.

(30) 8 Kasım 1973 günkü Tercümanın birinci sayfasında 25 cm²'lik bir alan, ayrıca 7. sayfasında 32 cm²'lik bir alan Meclis Başkanlığı seçimlerine ayrılmıştır.

lük süre içinde, Başkanlık seçimine ait habere hemen hemen Kasım ayı içindeki kadar yer ayrıldığı görülmektedir.

Özellikle, Meclis Başkanlığı Seçimlerinin uzaması yüzünden, durumun kritik hale gelmesini önlemek bakımından CHP Genel Başkanı TBMM'de sandalyaya sahip bulunan parti başkanlarını TBMM'nin her iki kanadına başkan seçebilmek için 17 Aralık 1973 günü toplantıya çağırmıştır. Ayrıca, CHP Genel Başkanı, Millet Meclisi Gecici Başkanından seçimlerin 18 Aralık 1973 gününe kadar ertelenmesini de istemiştir. 17 Aralık 1973 günü yapılan toplantıdan sonra, bütün gazeteier ve bunlar için de Cumhuriyet ve Tercüman, Parti Başkanlarının CHP Kars Milletvekili Kemal Güven'in Millet Meclisi Başkan olması yönünden anlaştıklarını 18 Aralık 1973 günkü nüshalarında açıklamışlardır. Gerçekten, 18 Aralık 1973 günü yapılan turda Kemal Güven yeterli oyu toplayarak Başkan seçilmiştir.

3. 22 Nitelik İçerik Çözümlemesi

Nicelik içerik çözümlemesi yapılırken, nitelik içerik çözümlemesi için de gerekli olanlar toplanmıştır. İki aya yakın süre alan Meclis Başkanlığı seçimlerinde üç milletvekili Başkan olabilmek yönünden yıldızlaşmıştır. diyebiliriz. Bunlar CHP'den Ordu Milletvekili Ferda Güley ile Tokat Milletvekili İsmail Hakkı Birler ve CHP Kars Milletvekili Kemal Güven'dir. İlk iki milletvekili uzun süren turlara rağmen, yeterli çoğunluğu sağlayamamışlardır. Partilerin Kemal Güven üzerinde anlaşmaları üzerine, 18 Kasım 1973 günü yapılan seçimlerde Kemal Güven Meclis Başkanı olmuştur.